

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

گرد آورندگان: سیّد حسین ساداتی و مهدی عزیزی
درس ششم ایران و روم

موقعیت جغرافیایی یونان باستان

در مورد یونان :

یکی از کانون های مهم تمدنی قاره اروپا، در سرزمین های جنوب شبه جزیره بالکان و جزیره های مجاور آن در دریاهای مدیترانه و اژه که یونان نامیده می شود به وجود آمد.

تأثیر وضعیت جغرافیایی بر مردم و تمدن یونان:

وضعیت جغرافیایی یونان تأثیر بسزایی در زندگی یونانیان داشته است. بخش وسیعی از یونان را کوه های صخره ای فرا گرفته است که در میان آنها فقط دشت های حاصلخیز کوچکی به چشم می خورد. در عوض، موقعیت شبه جزیره ای این کشور و برخورداری از سواحل طولانی با خلیج ها و بریدگی های مناسب برای ایجاد لنگرگاه ها، شرایط مناسبی را برای کشتی رانی و دریانوردی فراهم کرده است.

شکل گیری دولت – شهرهای یونانی

حدود ۴۰۰۰ سال پیش، گروه هایی از اقوام هند و اروپایی از سمت شمال به یونان مهاجرت کردند. اطلاعات موجود دربارهٔ دوران اولیهٔ سکونت مهاجران هند و اروپایی در یونان، متکی به حفاری های باستان شناسان و دو منظومهٔ حماسی، یعنی ایللیاد و اودیسه، سروده هومر، شاعر مشهور قرن هشتم قبل از میلاد است.

عوامل شکل گیری دولت – شهرهای یونان باستان و ویژگی مهم آن:

وجود جزیره های پراکنده و دیگر عوامل طبیعی که سرزمین یونان را از هم جدا می کند، مانع مهمی بر سر راه اتحاد سیاسی و اجتماعی آن کشور در دورهٔ باستان بود و موجبات شکل گیری دولت – شهرهای مستقل را فراهم آورد. این دولت – شهرها قالباً با یکدیگر در حال رقابت و جنگ بودند.

آتن و اسپارت را با هم مقایسه کنید:

آتن و اسپارت مهم ترین دولت – شهرهای یونانی به شمار می رفتند و از دیگر دولت – شهرها نفوذ و قدرت بیشتری داشتند. آتن مرکز فعالیت های فلسفی، علمی و هنری و نیز زادگاه مردم سالاری (دموکراسی) به شمار می رفت، اما اسپارت، جامعه ای نظامی گرا و جنگاور بود که به امور فرهنگی و هنری چندان علاقه ای نداشت.

در مورد تمدن مینوسی چه می دانید؟

- در پی کاوش های باستان شناختی در اوایل قرن بیستم، آثار تمدنی کهن در جزیرهٔ **کرت** واقع در **جنوب یونان** کشف گردید این تمدن به واسطهٔ **مینوس**، شاه افسانه ای آن جزیره، **تمدن مینوسی** نامیده شد. **مینوسیان** قرن ها پیش از مهاجرت اقوام هند و اروپایی به یونان، شهرهای خود را پایه گذاری کرده بودند. آنها **قومی دریانورد** بودند و با مصر و دیگر مناطق همجوار خود، روابط بازرگانی داشتند. بقایای کاخ شاهی مینوسیان، حکایت از **قدرت، رفاه و معماری پیشرفته** آنان دارد به احتمال زیاد، **تمدن مینوسی** در اثر کشمکش با اقوام مهاجر از بین رفته باشد.

باستان: اقدامات فرمانروایان دولت - شهر های یونان

فرمانروایان دولت - شهرهای یونانی

۱ - همواره می کوشیدند نفوذ و سلطه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود را تا آن سوی مرزهای این کشور گسترش دهند.

۲ - آسیای صغیر (ترکیه امروزی) از جمله مناطقی بود که دولت - شهرهای یونانی به منظور گسترش قلمرو و توسعه نفوذ فرهنگی و اقتصادی خود، بدانجا یورش بردند. افسانه جنگ تروا که در کتاب ایلیاد نقل شده، بازگو کننده ای یکی از آن یورشها است.

۳ - رقابت دولت - شهرهای یونانی با حکومت هخامنشیان برای تسلط بر منطقه آسیای صغیر، موجب بروز کشمکش های طولانی و جنگ های بزرگی میان دو طرف در قرن ۵ ق.م.شد.

چگونگی جنگ های داخلی در یونان باستان و سرانجام آن:

پس از پایان جنگ های یونان و ایران، دولت - شهر **آتن** به رهبری **پریکلز**، سیاستمدار آزادی خواه، به سرعت در مسیر پیشرفت و توسعه طلبی سیاسی و نظامی گام برداشت. در آن زمان دولت - شهرهای مختلف یونانی به دو گروه رقیب و دشمن تبدیل شدن بودند که **آتن** بر یکی و **اسپارت** بر دیگری فرمان می راند. در فاصله ۴۳۱ تا ۴۰۴ ق.م. سلسه جنگ هایی میان دو گروه رقیب رخ داد که به جنگ های **پلوپونزی** مشهور است. حکومت هخامنشی در جریان این جنگ ها به طور پنهانی به اسپارت کمک مالی می کرد. جنگ های پلوپونزی سرانجام با پیروزی اسپارت پایان یافت.

مراحل قدرت گیری فیلیپ شاه مقدونیه و اهداف وی:

در همان دورانی که **دولت - شهرهای یونانی** سرگرم رقابت و جنگ بودند، قدرت جدیدی در مرزهای شمالی یونان یعنی **مقدونیه** در حال ظهور بود. مقدونیان به زبان یونانی صحبت می کردند، اما از زندگی شهری و تمدن توسعه یافته ای برخوردار نبودند **فلیپ دوم**، شاه مقدونیه، با تشکیل ارتشی نیرومند از طوایف جنگجوی مقدونی، دولت - شهرهای خسته و متفرق یونان را مطیع خود کرد و بر این کشور مسلط شد.

فلیپ قصد داشت به ایران نیز حمله کند، اما پیش از آنکه اقدامی انجام دهد، به قتل رسید.

ظهور و قدرت گیری اسکندر مقدونی و اقدامات و نتیجه آن:

اسکندر مقدونی، پسر و جانشین فلیپ که در محیطی نظامی پرورش یافته بود بسیار شیفته جنگ و فتح سرزمین های جدید بود.

او پس از آن که شورش یکی از دولت - شهرهای یونانی را فرو نشاند ، با سپاهی آماده به قلمرو هخامنشیان هجوم آورد . سپاهیان او در چندین نبرد بر سپاه هخامنشی پیروز شدند. و مصر، آسیای صغیر؛ بین النهرین و ایران را فتح کردند. اسکندر سپس به هند نیز لشکرکشی کرد و تا رود سند پیش رفت.

در نتیجه لشکرکشی ها و فتوحات اسکندر، ارتباط و تأمل فرهنگی میان تمدن ها و مردمان قلمرو تحت فرمان او بیشتر شد.

دین در یونان باستان

جایگاه خدایان در یونان باستان:

یونانیان به **خدایان متعددی** اعتقاد داشتند. مهم ترین این خدایان ، **دوازده خدایی** بودن که در **کوه المپ** جای داشتند و در رأس آنها، (**زئوس**)، خدای آسمان و آذرخش بود. مردم هر دولت - شهر یکی از خدایان مستقر در کوه المپ را به عنوان خدایی محافظ شهر خود ستایش می کردند. مثلاً **آتنا** ، خدا بانوی خرد ، محافظ شهر آتن به شمار می رفت یونانیان دارای معابد و پرستشگاه هایی بودند. نیایش قالباً با تقدیم هدیه و قربانی به خدایان انجام می گرفت.

در مورد کاهنان یونان باستان:

در یونان باستان، نفوذ و قدرت **کاهنان** به مراتب کمتر از **مصر** و **بین النهرین** بود.

چگونگی بازی های المپیک:

یونانیان به **احترام خدایان** و برای **بزرگداشت قهرمانان خویش** ، **جشن ها** و **مسابقه های مختلفی** را برگزار می کردند. مشهور ترین آنها ، **بازی های المپیک** بود که هر چهار سال یک بار در **دولت - شهر المپیا** برگزار می گردید. اولین دوره این بازی ها در ۷۷۶ ق.م. انجام شد.

حکومت و سیاست

یکی از ویژگی های برجسته تمدن یونان باستان در حکومت و سیاست:

شیوه متفاوتی از حکمرانی بود که توسط یونانیان بوجود آمد. در یونان باستان مانند بسیاری از کشورهای دیگر، نخست شاهان به صورت موروثی حکومت می کردند، اما در نتیجه توسعه دریانوردی و گسترش تجارت خارجی، طبقه ای از ثروتمندان و اشراف برآمدند و به جای شاهان، قدرت را در دست گرفتند.

شیوه جدید یا مردم سالاری در حکومت یونان باستان:

در قرن های ششم و پنجم قبل از میلاد، نوعی **مردم سالاری** در یونان باستان و به ویژه در دولت - شهر آتن شکل گرفت که البته با نظام های **مردم سالاری** امروزی تفاوت داشت. در آتن، فقط مردان بالغی که از پدر و مادری آتنی به دنیا آمده بودند و شهروند آنجا محسوب می شدند، حق رأی داشتند و می توانستند در اداره امور دولت - شهر مشارکت کنند. **زنان، بردگان و بیگانگان مقیم آتن که اکثریت جمعیت آن دولت - شهر را تشکیل می دادند، از حق رأی و شرکت در اداره امور سیاسی محروم بودند.**

هنر و ادبیات در یونان باستان:

- در یونان باستان، ادبیات و هنرهای تجسمی، مخصوصاً انواع شعر، نمایشنامه نویسی، مجسمه سازی و معماری نیز شکوفا و پررونق بود.

روم

موقعیت جغرافیایی روم باستان

- ۱ - شبه جزیره ایتالیا در شمال دریای مدیترانه، کانون شکل گیری تمدن و امپراتوری نیرومندی به نام روم در عهد باستان شد.
- ۲ - این شبه جزیره از شمال به جنوب به طول حدود ۱۲۰۰ کیلومتر گسترده است و عرض آن زیاد نیست.
- ۳ - کوه های آلپ در شمال آن، مانع طبیعی به وجود آورده و گذرگاه های فروان آن، معبر رخنه اقوام مختلف به شمال ایتالیا بوده است.
- ۴ - کوه های مرکزی آپنین، شرق و غرب این کشور را از هم جدا می کند.
- ۵ - با این حال، ایتالیا دارای سواحل طولانی مناسب برای کشتیرانی و دشت های حاصلخیز وسیعی است.

از رم تا روم

کدام موارد (گروه ها یا اقوام) در شکل گیری تمدن روم تأثیر گذاشتند؟

- ۱ - در حدود ۱۵۰۰ ق.م. گروهی از اقوام هند و اروپایی به ایتالیا پا نهادند و مزارع و روستاهایی را به وجود آوردند.
- ۲ - بعد ها اقوام دیگری نیز از یونان وارد این سرزمین شدند و بر شکل گیری تمدن روم تأثیر گذاشتند.

چگونگی شکل گیری جمهوری رم و اقدامات آن را بنویسید.

- شهر رم در مرکز ایتالیا از ادغام تعدادی از روستاها در کرانه رود تیبر پدید آمد.
- ۲ - در سال ۵۰۹ ق.م. رومیان بر شاه این شهر شوریدند و حکومت جمهوری رم را تأسیس کردند.
- ۱ - جمهوری رم در سال های میان ۵۰۹ تا ۲۶۴ ق.م. با شکست رقیبان و دشمنان خود گسترش پیدا کرد و بر سرتاسر شبه جزیره ایتالیا مسلط شد.
- ۲ - در این دوره، تشکیلات حکومتی و نهاد های سیاسی جمهوری رم تکامل یافت.
- ۳ - جمهوری رم، سپس سیاست توسعه طلبانه نظامی گسترده ای را در خارج از مرزهای شبه جزیره ایتالیا آغاز کرد.

جمهوری رم آغاز گر جنگ های بزرگ با همسایگان

کارتاژیان و مقدونیان در زمان شکل گیری جمهوری رم بر کدام مناطق حکومت می کردند؟

- ۱ - کارتاژیان بر بخش هایی از دریای مدیترانه و شمال آفریقا حکومت می کردند
- ۲ - مقدونیان بر مقدونیه و یونان حکومت می کردند.

جمهوری رم، در نتیجه کدام فتوحات، تبدیل به قدرتی بزرگ شد و به توسعه طلبی خود در کدام مناطق ادامه داد؟

- ۱ - جمهوری رم رقیبان خود از جمله **کارتاژیان** و **مقدونیان** را شکست دادند و بر دریای مدیترانه و سرزمین های پیرامون آن مسلط شدند.
- ۲ - جمهوری رم به توسعه طلبی خود در **اروپا**، **آفریقا** و **آسیا** ادامه داد.

جمهوری رم در شرق دریای مدیترانه دست به چه اقدام مهمی زدند و پیامد آن چه بود؟

رومیان، بقایای حکومت سلوکیان را برانداختند و به سوی ایران پیشروی کردند.

تنها حکومت اشکانی بود که در مقابل سپاه قدرتمند روم ایستادگی کرد و مانع پیشروی بیشتر آنان به سوی ایران شد.

بعد از کدام حادثه، به تدریج زمینه تقسیم امپراتوری روم به دو بخش شرقی و غربی فراهم آمد؟

پس از آنکه **امپراتور کنستانتین Constantin** (۳۳۷ - ۳۰۶ م.) شهر **بیزانتیوم** (قسطنطنیه / استانبول) را به پایتختی برگزید، به تدریج زمینه تقسیم امپراتوری فراهم آمد.

سرانجام امپراتوری روم غربی و شرقی :

روم غربی در سال ۴۷۵ م. در اثر **هجوم اقوام بیابان گرد** نابود شد.

روم شرقی تا سال ۱۴۵۳ م. که پایتخت آن توسط **مسلمانان عثمانی** فتح شد، دوام آورد.

سیاست و حکومت در روم باستان:

رومیان با درآمیختن کدام موارد جمهوری رم را تأسیس کردند؟

رومیان با درآمیختن فرهنگ کهن طایفه ای و نظام دولت - شهری، جمهوری رم را تأسیس کردند.

براساس قانون اساسی رم، اشراف و عامه مردم چگونه در اداره امور کشور مشارکت می کردند؟

بر اساس قانون اساسی رم، ساختار حکومت، شامل چند مجلس و شماری مقام های اجرایی بود. اشراف به واسطه مجلس سنا، و عامه مردم از طریق مجمع نمایندگان خود، در اداره امور کشور مشارکت می کردند.

سیاست و حکومت:

ریاست قوهٔ اجرایی در جمهوری رم چگونه بود؟

ریاست قوهٔ اجرایی به دو کنسول اعطا می شد که از میان اعضای مجلس سنا برای دورهٔ یک ساله، بدون تکرار، انتخاب می شدند. وقتی یکی از کنسول ها در میدان جنگ، نیروی جمهوری را هدایت می کرد، کنسول دیگر ادارهٔ امور داخل را بر عهده می گرفت.

یک شهروند رومی چگونه به منصب دولتی برگزیده می شدند؟

ارتش روم برای دولتمردان رومی عرصهٔ آموزش و اثبات لیاقت بود. هیچ شهروند رومی به منصب دولتی برگزیده نمی شد، مگر آنکه در ده نبرد شرکت کرده باشد.

گسترش قلمرو جمهوری رم چه پیامدهایی را به دنبال داشت؟

- - با گسترش قلمرو جمهوری رم، معلوم شد که **قانون اساسی** و **نهادهای این جمهوری** برای اداره سرزمین های پهناور از کارایی لازم برخوردار نیستند.
- ۲ - از این رو، در قرن اول قبل از میلاد، جمهوری رم بر اثر رقابت **سرداران جاه طلب** دچار جنگ داخلی و آشفتگی شد.
- ۳ - سرانجام **اکتاوین Octavian** بر رقیبانش غلبه کرد و تغییراتی در نظام حکومتی جمهوری رم به وجود آورد.
- ۴ - در نتیجه این تغییرات، قدرت اجرایی در اختیار یک فرد به عنوان شخص اول مملکت قرار گرفت که به «**آوگوستوس Augustus**» و بعداً «**امپراتور**» معروف شد.
- ۵ - **مجلس سنا** نیز به عنوان مجمع اصلی مشورتی باقی ماند و در انتخاب امپراتور، ایفای نقش کرد.
- ۶ - به مرور زمان امپراتورها بر اختیارات و قدرت خود افزودند و برخی از آنان همچون **پادشاهان مستبد** حکومت کردند.

زندگی در روم

به طور کلی فرهنگ روم از میراث یونانی در زمینهٔ تعلیم و تربیت، دین، فلسفه و علوم و هنرها تأثیر فراوان پذیرفت.

دین در دورهٔ روم باستان:

رومیان خدایان متعددی را می پرستیدند و مانند یونانیان، جشنواره ها و بازی های عمومی و مذهبی مختلفی را به احترام و بزرگداشت خدایان برگزار می کردند. علاوه بر آن، برخی از باورهای کهن ایرانی مانند پرستش ایزدمهر (میترا) در قلمرو روم رواج یافت و بر فرهنگ و هنر رومی تأثیر چشمگیری گذاشت.

خانواده رومی چه ویژگی هایی داشتند؟

- - خانواده های رومی مسئولیت های شهروندی را به **فرزندان** خود از سنین کودکی می آموختند و آنان را به کار سخت، شجاعت برای **جنگیدن** و **وفاداری** به شهرشان تشویق می کردند.
 - ۲ - **زنان رومی** نسبت به **زنان یونانی** آزادتر بودند و حضور مؤثر و گسترده تری در زندگی عمومی و اجتماعی داشتند.
- برده داری در روم باستان :
- ۱ - برده داری پدیده ای بسیار رایج در قلمرو امپراتوری روم بود.
 - ۲ - شمار بردگان و اختلاف میان فقیر و ثروتمند چنان افزایش یافت که در سال ۷۳ ق.م. بردگان به رهبری **اسپارتاکوس** قیام کردند و حکومت روم به زحمت و پس از دو سال، قیام را سرکوب کردند.

برجسته ترین دستاورد هنری تمدن روم، در کدام موارد تبلور یافت؟

۱ - معماری

۲ - مجسمه سازی

معماری چگونه در روم باستان توسعه و گسترش یافت؟

رومیان به افتخار پیروزی های نظامی خود بناهای یادبود زیادی را برپا کردند. آنان همچنین در رم و دیگر شهرهای قلمروی امپراتوری مثل **انطاکیه**، **دمشق**، **اسکندریه**، **آتن** و **مارسی** ساختمان های عمومی فراوانی ساختند که حکایت از مهارت در معماری و طراحی در مهندسی دارد.

جاده در روم باستان:

اقدامات رومیان در ارتباط با جاده:

یکی دیگر از دستاوردهای مهم تمدن روم، ایجاد شبکه پیشرفته ای از جاده ها بود. **مهندسان** و **کارگران رومی** برای احداث جاده های **سنگ فرش** شده، **دامنه تپه** ها را می بریدند، **تونل** می کردند، **پل** می ساختند و **باتلاق** ها را **پر** می کردند بسیاری از این جاده ها تا قرن ها مورد استفاده بود.

ظهور و گسترش مسیحیت:

در دوره سلطه رومیان بر سرزمین فلسطین حضرت عیسی (ع) در آنجا به تبلیغ دین جدیدی پرداخت. پیشوایان یهود با آموزه های آن حضرت به مخالفت برخاستند و با همدستی رومیان، علیه او به دسیسه پرداختند و در صدد نابودی ایشان برآمدند.

مهم ترین دشمنان مسیحیت:

دین مسیحیت با وجود دشمنی و سخت گیری های شدید پیشوایان یهودی و حاکمان رومی بتدریج گسترش یافت و بر پیروان آن افزوده شد.

چرا دین مسیحیت در زمان امپراتور کنستانتین رونق بی سابقه ای یافت؟

زیرا این امپراتور خود به مسیحیت گروید و فرمانی صادر کرد که آزادی این دین را در محدوده ای امپراتوری روم تضمین می کرد. حدود ۵۰ سال بعد از کنستانتین، مسیحیت دین رسمی امپراتوری روم شد. تعالیم حضرت عیسی (ع)، ایمان به خدای یکتا را جایگزین عقاید شرک آمیز رومیان کرد و فرهنگ و اخلاق جامعه رومی را به شدت تحت تأثیر قرار داد.

پایان.